

Gáspár András Gyerekkorában

Gáspár Andrásról, a férjemről készült a fénykép gyerekkorában, úgy 1931-ben vagy 1932-ben. Olyan tíz-tizenegy éves lehetett, Szilágysomlyón laktak. Egyszer megismerkedtünk egy szilágysomlyói ügyvéddel, aki aztán [Nagy]Váradra költözött már a háború után, és elmesélte nekem, hogy az utca réme volt az én Andriskám. Korbáccsal járt, olyan rossz kölyök volt. Csettintett vele, és akkor az emberek ugrottak, és akkor az egy jó vicc volt. Mondtam, nem is hiszem el. Olyan csendes, olyan jól nevelt volt, de hát kicsi korában borzasztó rossz volt. Volt egy társaságunk, a szabadidőmet velük töltöttem. Volt vagy három román fiú, a többiek zsidók voltak. Hat lány, és fiú -- azt hiszem -- több volt, közte volt az én [második] férjem is. A menyasszonya, Láng Edit az én barátnőm volt. Amikor Andris munkaszolgálatos volt, levélben kérvényezte, hogy csináljanak ilyen távházasságot, vagyis hogy adják össze őket papíron. El kellett küldeni az adatokat, és visszajött volna egy papír, amire az van írva, hogy Láng Edit és Gáspár András megesküdtek, férj és feleségnek számítanak. A papírt Andrisnak a katonai alakulatában állították volna ki, ahol volt mint munkaszolgálatos. Nagyon sok házasság kötődött így. Nagyon sok. A rendes katonák és az itteni, a városbeli lányok között. Nekik nem adták meg az engedélyt. Visszajött a levél, hogy nem engedélyezték a távházasságot Andris és Edit között. És Edit nem jött haza [a deportálásból]. Ha nekem valaki akkor, abban az időben azt mondja, hogy én Andrisnak leszek a felesége, akkor szembeköpöm. Pedig elég jól nevelt vagyok ahhoz, hogy ilyesmit ne csináljak. Eszembe sem jutott, hát az Editnek volt a vőlegénye! A deportálásból hazaérve, miután beköltöztem [Nagy]Váradra, összetalálkoztam a főutcán Andrissal. Hát a nyakamba ugrott, hiszen barátok voltunk, szemben laktunk egymással. Ő a holokauszt idején Lengyelországban volt

munkaszolgálatos. Őszintén szólva, nem nagyon beszélgettünk erről. Én régebb nem tudtam erről beszélni, a gyerekeknek se mondtam el. Andris komoly sportoló, teniszező, úszó volt, de amikor hazajött, csont és bőr volt. Az utolsó hetekben-hónapokban becsapták őket egy gyűjtőtáborba. Egyike volt az elsőnek, akik hazajöttek [Nagy]Váradra. A bátyja nem volt deportálva, mert évekkal azelőtt, a felesége kedvéért kikeresztelkedett, és mint fehér karszalagost, nem vitték el. Andris késői gyerek volt, negyvenhárom éves volt az anyja, mikor szülte. Volt egy nővére is, aki tizenhat évvel volt idősebb nála, az se jött haza. Sem a többi rokonsága, pláne az anyja. Az apja ügyvéd volt, meghalt szívinfarktusban, mikor Andris tizenkettő éves volt a líceumban. Nem hagyott semmit rájuk. Akkor a bátyja már dolgozott, és ő segítette az édesanyját, Andris meg fenntartotta magát: órákat adott a gyengébb tanulóknak pénzért. Amikor találkoztunk, ő már dolgozott egy bányavállalatnál, munkásigazgató volt egy agyag- és kaolinbányában Réven [Bihar megyében]. Érettségivel is felvették bányaiigazgatónak. S attól a perctől kezdve, minden szombat-vasárnap bejött Nagyváradra. Andris is örült, hogy volt kivel a régi [háború előtti] dolgokat megbeszélni. Nagyon jól megértettük egymást. Szombat esténként akkor nagy divat volt kimenni az Astoriába. Különben az Astoria a barátnőmnek az édesapjái volt. Jött a barátnőm is, ő már a férjével volt, én meg Andrissal. S olyan viccesen azt mondta nekem, hogy -- ezt nem fogom elfelejteni: 'Össze kéne házasodjunk!'. Mondom: 'Te hülye vagy?' Én Andrist nagyon becsültem, tiszteltem, de nem volt szó szerelemről vagy ilyesmiről? S erre írt egy nyilatkozatot -- egy költözésnél eltűnt --, hogy 'Teljes szellemi képességem tudatában aláírom azt, hogy Annit elveszem feleségül'. Az egész egy vicc volt. Én elgondolkoztam rajta, mert éltem házasságban már egyszer, nagy szerelmi házasság volt.